

Haalbaarheidsonderzoek MKBA

ONDERZOEK NAAR DE MOGELIJKHEDEN TOT HET UITVOEREN VAN
MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATENANALYSES (MKBA'S)
BINNEN HET PROGRAMMA VERDERE INTEGRATIE OP DE ARBEIDSMARKT (VIA)

Ahmed Hamdi
Merel Kahmann

Achtergrond en doel van de haalbaarheidsstudie

Er ligt een grote opgave voor het creëren van een meer inclusieve arbeidsmarkt. Met het Programma 'Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt' (VIA), zet het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van Nederlanders met een migratieachtergrond. De nadruk van het programma ligt niet op wetgeving of subsidiëring, maar op het ondersteunen en evalueren van vernieuwende aanpakken in de praktijk. Het ministerie kiest qua aanpak voor 'evidence-based' beleid. Daarom heeft het ministerie ervoor gekozen om voor twee bestaande projecten de uitvoerbaarheid van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) te onderzoeken. Voorliggend rapport betreft het Leertraject statushouders van Alliander, waarin tien statushouders worden opgeleid en aan het werk gaan als monteur.

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is om inzichtelijk te maken of een MKBA of soortgelijke studie, naar de kosten en de baten, tot de mogelijkheden behoort. Daarbij is het van belang een helder beeld te geven van de mate waarin de verschillende maatschappelijke effecten van het project goed doorgerekend kunnen worden en welke niet. Op basis van deze inzichten kan een onderbouwde keuze gemaakt worden over het laten uitvoeren van een vervolgstudie.

Leertraject statushouders van Alliander

Energie netwerkbedrijf Alliander heeft een groeiend tekort aan technisch geschoolde werknemers. Voor het creëren van een pool van geschikt technisch personeel heeft Alliander een project opgezet waarin, tot nu toe een eerste groep van tien statushouders, een leerwerktraject heeft doorlopen. kreeg. Dit leerwerktraject bestaat uit een technische opleiding en stage, waarin de statushouders worden opgeleid tot monteur. Ook krijgen alle deelnemers die slagen een arbeidsplaats aangeboden. Naast een zorgvuldige selectie van kandidaten biedt Alliander persoonlijke begeleiding gedurende het traject en waar nodig wordt extra ondersteuning geboden. Bijvoorbeeld in de vorm van rijlessen en extra taallessen.

Maatschappelijke kosten-batenanalyse

Een maatschappelijke kosten-batenanalyse brengt in de breedte de investeringen en opbrengsten voor de samenleving van een project in beeld. Om te meten wat de investeringen en opbrengsten van het project zijn, is het van belang het meest waarschijnlijke alternatief te bepalen. Wat is de meest aannemelijke situatie (het nulalternatief), in het geval het leertraject statushouders er niet zou zijn? Alliander zou, naast de reguliere werving, inzetten op de werving van andere groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waaronder de werving van Oost-Europese arbeidsmigranten. Het is de verwachting dat zonder het project het merendeel van de tien statushouders, die nu hebben deelgenomen, (nog) een bijstandsuitkering zou ontvangen of steeds wisselende banen zouden hebben.

Bepalen effecten en mogelijkheid tot doorrekenen

In deze haalbaarheidsstudie naar een MKBA zijn de te verwachten effecten in beeld gebracht. Dit hebben we gedaan door middel van een literatuurstudie, gesprekken met stakeholders en een interactieve bijeenkomst met de betrokken partijen. Tijdens de interactieve bijeenkomst zijn met gebruikmaking van het analyse instrument de 'EffectenArena', de activiteiten en verwachte effecten van het project geïnventariseerd.

Op basis van literatuuronderzoek zijn de effecten onderbouwd en is per effect beschreven welke informatie nodig is, om een inschatting te maken van de haalbaarheid hiervan.

Hierbij maken we gebruik van beoordelingen van + tot en met ++++:

1. + Alleen kwalitatieve beschrijving van de baten, geen doorrekening.
2. ++ Berekening gebaseerd op inschattingen en kengetallen, alleen indicatie orde van grootte baat.
3. +++ Berekening op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen, kengetallen en inschattingen.
4. ++++ Berekening op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen van elders en kengetallen.

Tabel 0.1 geeft een overzicht van de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening per effect.

Tabel 0.1. Overzichtstabel met alle effecten en de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening

Nr.	Effect	Haalbaarheid doorrekening
<i>Deelnemers</i>		
1	Hoger inkomen	+++ / ++++
2	Betere kwaliteit van leven	++ / +++
3	Actieve maatschappelijke participatie (NB: dit effect heeft veel overlap met de voorgaande twee effecten)	+ als zelfstandig effect +++ als onderdeel van de twee bovenstaande effecten
<i>Gemeente</i>		
4	Lagere kosten zorg en hulpverlening	++
5	Lagere kosten uitkering	+++ / ++++
6	Lagere kosten arbeidsmarkttoeleiding	+++ / ++++

Nr.	Effect	Haalbaarheid doorrekening
<i>Bedrijven</i>		
7	Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten	+++
8	Verminderde productiviteit stagebegeleider	++ / +++
9	Versterking bekendheid en imago Alliander	+
<i>Overige effecten (samenleving)</i>		
10	Meer draagvlak / acceptatie vluchtelingen	+
11	Meer kennis en tools voor aanpak en doelgroep	+

Eindbeoordeling en conclusies

Een doorrekening van de maatschappelijke kosten en baten van het project is uitvoerbaar. Vier belangrijke effecten kunnen relatief goed worden berekend en van de omvang van drie andere effecten kan een richting / indicatie worden gegeven. Vier effecten kunnen alleen kwalitatief worden beschreven. Voor een volledige MKBA, conform de daarvoor geldende richtlijnen (zie ook hoofdstuk 2), dient de gebruikte input voldoende hard onderbouwd te worden. Bij een deel van de effecten van het Alliander traject statushouders kan hier niet volledig aan worden voldaan (in ieder geval de effecten met een beoordeling +, ++ en ++/+++). Voor de doorrekening van alle effecten zijn immers de nodige aannames en inschattingen nodig. De uitkomsten hebben daardoor een bepaalde mate van onzekerheid en zullen vooral de richting van het maatschappelijk rendement in een bandbreedte weergeven. Dit geldt overigens voor veel studies naar maatschappelijke kosten en baten in het sociaal domein (incl. arbeidsmarkt). Toch kan een berekening van de maatschappelijke kosten en baten volgens de basisprincipes van de MKBA methodiek, in ieder geval in belangrijke mate, inzicht bieden in de richting

van de kosten en baten van het project. Het is daarbij aan te raden om te werken met bandbreedtes om op deze manier recht te doen aan de onzekerheden die er zijn. Dit biedt ook houvast voor de manier waarop de uiteindelijke uitkomsten geïnterpreteerd kunnen worden.

Een mogelijk interessant alternatief voor betrokken partijen is een meer financieel ingestoken analyse. In een dergelijke analyse wordt alleen naar de effecten gekeken die financiële gevolgen hebben. Met andere woorden, welke specifieke effecten binnen het project leveren besparingen op en welke effecten brengen kosten met zich mee? Dit betreft dan naast de directe uitvoeringskosten van het project in ieder geval de effecten:

- 5 Lagere kosten uitkering.
- 6 Lagere kosten gemeenten arbeidsmarkttoeleiding.
- 7 Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten Alliander.
- 8 Verminderde productiviteit stagebegeleider Alliander.

Voordeel van deze onderzoeks aanpak is dat deze effecten allemaal relatief goed door te rekenen zijn. Daarnaast hebben deze effecten vooral betrekking op de twee centrale beslissende partijen: de gemeente (die moet instemmen om gedurende een deel van het leertraject een eventuele uitkering door te laten lopen) en Alliander als werkgever, initiatiefnemer en primaire financier van het project. Het nadeel is echter dat belangrijke effecten zoals een betere kwaliteit van leven, buiten de analyse gehouden worden. Wel zouden de overige effecten kwalitatief kunnen worden uitgewerkt. Hierbij zou ook in kwalitatieve zin een indicatie van de impact van het effecten gegeven kunnen worden.

Met het Programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) zet het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond. In opdracht van het ministerie heeft het Verwey-Jonker Instituut onderzocht of voor bestaande projecten op dit gebied het maatschappelijk rendement kan worden aangetoond.

In deze studie is het 'Leertraject Statushouders' van energie netwerkbedrijf Alliander onderzocht. Alliander heeft een groeiend tekort aan werknemers en zet met een leertraject statushouders in op het vergroten van de pool van geschikt technisch personeel. De statushouders krijgen taallessen en worden in een leertraject met opleiding en stage, opgeleid tot monteur. Alle deelnemers die slagen krijgen een arbeidsplaats aangeboden. De studie beschrijft de opzet van het project, geeft inzicht in de te verwachten maatschappelijke effecten en de mogelijkheid om deze door te rekenen en af te zetten tegen de projectkosten.